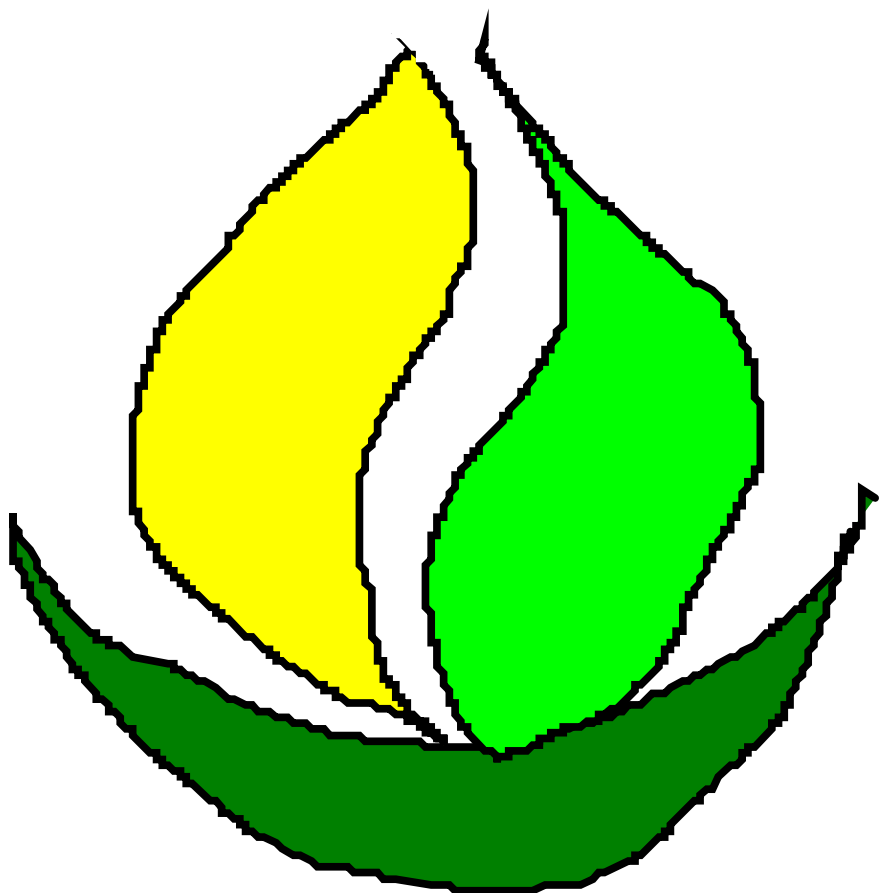

Å delta i sitt eget liv

Tonje Gellein Åstad

Fagkoordinator

Ljungbyveien Bolig og Avlastning - Unge

Ås kommune

23. Oktober 2025

«Er du i minste tvil om at den
funksjonshemmede
forstår sammenhengen mellom
egen handling og konsekvenser av
denne
bør du kanskje starte med å gi
mulighet for denne type erfaringer»

Lillestølen, Svein (2001)

«Vi mennesker kan
simplenthen ikke unngå å
lære»

- (Horgen, Slåtta & Gjermestad 2010:17)

Noe viktige områder vi jobber med

Verdier

Interessekartlegginger

Språktrening

Deltakelsesplaner og
Ordbok

Oppmerksomt nærvær

Seksuell helse og
Eierskap til egen kropp

Verdier

VERDI

Selvbestemmelse

Opplevelse av mestring i
Aktiviteter
Ha det gøy

Bi forstått:

Trygghet

MOT VERDIER +

- Jeg får god tid
- Får valg, tar valg
- Respekt for valg
- Manuell rullestol (styre selv)

- Utholdene og er med på aktiviteter som:
- Ball. Sykkel, Dans.
- Fritidsklubb
- Lydbok
- Spiller spill

- Bruker ASK / bilder, tegn
- språktrening

- Fast liten personalgruppe
- Kommunikasjon: Forstå og bli forstått

VEKK FRA VERDIER -

- Manglende ferdigheter til å be om ting
- Stor personalgruppe
- Kan ikke ta valg som har konsekvenser på lang sikt
- Elektrisk rullestol (kan ikke styre selv)

- Passiv
- Ber mye om hjelp
- Bruker lang tid i overganger
- Avslutter ikke aktiviteter
- Sier "Nei"

- Mange som jobber med meg
- Gir meg ikke tid
- Snakker ulikt

- Nye som ikke kjenner meg
- Manglende komteatanse på kommunikasjon

Preferansekartlegging

- Eksperimentell eller Direkte presentasjoner av ulike stimuli

Å høre:

(auditiv sansekanal)

Eksempler:

Musikk /hva slags – levende eller fra musikk-anlegg – spille/synge selv?), delyder, rangler, maskinlyder, spilledåser, instrumenter, lyder fra naturen, tale og andre menneskelyder.

Type

stimuli/aktivitet:

Utfyllende

kommentar:

Å spise / drikke:

(sansekanalene for smak og/eller lukt)

Eksempler:

Middagsretter, pålegg, bakverk, frukt, desserter, snacks, søtsaker, kaker, varme og kalde drikker. Ulike lukter som ikke er knyttet til smak, som parfyme, lukter fra naturen og lignende.

Type

mat/drikke/lukt:

Utfyllende

kommentar:

Å se:

(visuell sansekanal)

Eksempler:

TV/film/data, lyseffekter, fotografier, billedbøker, kunst, naturfenomener, dyr, gjenstander, steder, mennesker, maskiner, transportmidler.

Type

stimuli/aktivitet:

Utfyllende

kommentar:

Å kjenne mot huden:

(taktile stimuli)

Eksempler:

Kos & fysisk, kontakt, massasjemateriell/ vibrasjon, gjenstander med spesielle overflater, massasje & berøring, kosedyr, kjæledyr, vind, regn, snø, dusj, bad, varme/kulde, kiling.

Type

stimuli/aktivitet:

Utfyllende

kommentar:

Bryterstyring

Mangel på målrettet atferd med armer og hender

- Lære å trykke på bryter
- Muligheten for å kunne igangsette noe selv
- Prøve ut forskjellige aktivitet

Anvendt atferdsanalyse

Bryterstyring kan gjennomføres som egenaktivitet

TING DU LIKER Å GJØRE

LEKE MED...

BALL

LUDD

MØFF

PØLL

HØRE PÅ MUSIKK

SE PÅ TV

SE PÅ (KAPTEIN) SABELTANN

GÅ TIL HAMMOCK

GÅ PÅ TUR

KJØRE BIL

RI PÅ HEST

PÅ BADET/KLÆR/KROPP

TA AV...

TA PÅ..

SOKK

SKO

TRUSE

BUKSE

JAKKE

VOTT

LUE

DUSJE

VASKE HENDA

PUSSE TENNA

FØNE HÅRET

DEO

SMØRE...

SÅ PÅ DO

HÅR

ØRE

NESE

TANN

SKJEGG

MAGE

ARM

ANDRE ORD DU KAN:

JÅ

NEI

FRA FÅ

ØVE

TRENE

ØVE PÅ ORD

MØTE

BADE

KOM

HJELPE

MER

FÅ MER..

MAT BADE

DAME

MÅL

SKÅL

GITAR

KOS

NATTA

SØT

RAR

M

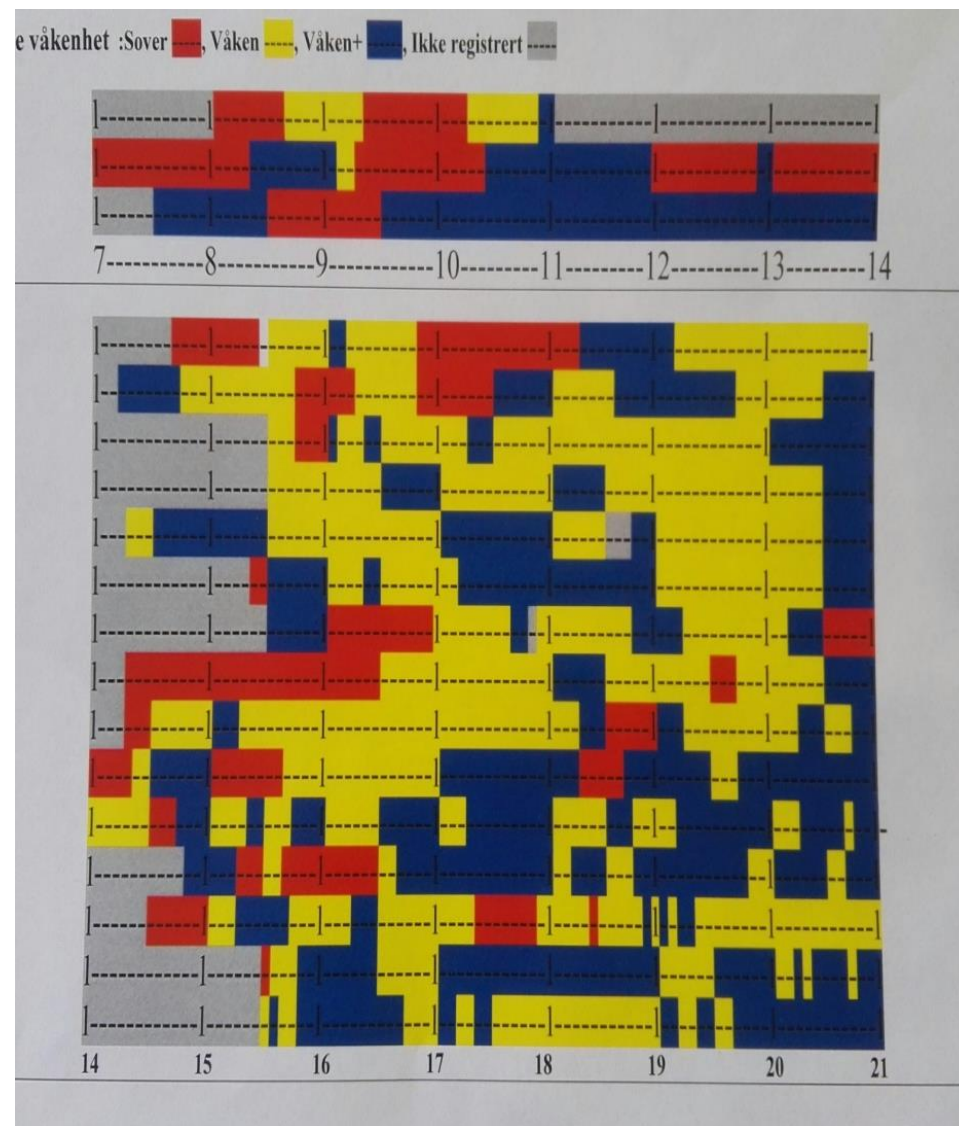
Språktrening - Lære å snakke

- Shaping og ulike hjelpeteknikker
- "Ja" og "Nei"
- Be om ting de ønsker og avvise noe de ikke vil
- Benevne ting og kroppsdelar

Våkenhet

Økt deltakelse og mulighet for
å påvirke
omgivelsene fremmer
våkenhet.

Deltakelsesplan

Høre musikk

Tilrettelegging	Deltagelse	Opplevelse
Jeg har Mp3 spiller med hodetelefoner. Søsteren min har lagt inn musikk jeg liker. Dere må sette på spilleren og sette på meg øretelefonene.	Når dere viser meg hodetelefonene , kan jeg formidle at jeg vil høre musikk ved at jeg er rolig når du tar dem på meg , kanskje smiler jeg . Om jeg ikke vil høre musikk tar jeg av hodetelefonene.	Jeg liker å høre musikk, og søsteren min lager spillelister for meg med den musikken jeg liker best. Du kan se at jeg trives og lytter ved at jeg får et rolig drag rundt øynene og rundt munnen

Ordbok

Hva sier jeg (tolkning)	Hvordan sier jeg det (lyder, kroppsspråk, gester)	Hva gjør du
Jeg er ferdig	Mat: Jeg klapper meg på magen med vekselvis høyre og venstre hånd	Bekrefter med "Du er ferdig, da rydder vi" og viser tegnene for ferdig og rydde.
Jeg vil ha drikke/jeg er tørst	Banker i bordet, eller der jeg er	Vil du ha drikke? Hva vil du ha? Holde fram 2 alternativer.
Jeg sier «hei»	Jeg smiler, tar blikkontakt med deg, jeg lener meg mot deg, jeg sier ofte "....." (anonymisert)	Jeg går nærmere, setter meg ned i din høyde, tar blikkontakt, smiler, svinger på armen «viser hei tegn»,
Jeg har det bra / trives / dette er gøy	Smiler og ler	Bekrefter det som foregår, det du ser.
Jeg protesterer/avviser/dette vil jeg ikke.	Jeg ruller fra deg, snurper munnen sammen, snur hodet bort, rister på hodet, blir stiv i kroppen	Jeg hører på deg når det er noe du ikke vil og sier at jeg ser at du ikke vil dette.

Oppmerksomt Nærvær

Eierskap til egen kropp (seksuell helse)

Takk for meg

Litteratur / kilder

- Slåtta, Knut. 2010. «Deltakelse». I *Multifunksjonshemming*, Horgen, Turid, Knut Slåtta og Anita Gjermestad (red.), 75-90. Oslo: Universitetsforlaget.
- Øyen, Bjarne. 2014. «Pedagogiske tiltak for personer med store og sammensatte funksjonsvansker: en presentasjon og vurdering av forskning 2000-2013». *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse*, nr. 1, 1-31.
- Lillestølen, Svein (2001). *Brytere. Hjelpemidler for mestring, påvirkning og deltakelse*. I: Statlige spesialpedagogisk tjeneste (2001).

